

In lingua directa

2

cudesch principal
+ cudesch d'exercizis
soluziuns
vallader

Lia Rumantscha

SOLUZIUNS DALS EXERCIZIS

Remarcha:

Importants per fixar las structurass sun eir in quist seguond tom da IN LINGIA DIRECTA impustüt las soluziuns da las lezchas aint il cudesch d'exercizis. Il cudesch d'exercizis pussibiltescha üna lavur d'approfundimaint e da repetiziun chi – per gronda part – po gnir fatta a chasa, individualmaing. Las lezchas dal cudesch principal han ün oter caracter. Ellas vegnan trattadas d'ürant las lecziuns e servan ad illustrar las structurass ed a tillas vivifichar üna prüma jada. Per quel motiv vegnan las soluziuns dals exercizis dal cudesch principal sportas be in möd selectiv.

Lecziun 11

Cudesch principal

1.
  - a. scoula ota da turissem: ella / università: el // gimnassi culs roms fundamentals lingua: el / gimnassi cul rom fundamental economia e dret: ella // in Ingalterra: ella / in America: el // in ün'agenzia turistica: el / in ün hotel: ella // spagnöl e tudais-ch: el / frances e tudais-ch: ella // maridà: ella / nubil: el
  - b. dinamic, flexibel: el / seria, fidada, cooperativa: ella
  - c. per marcurdi davomezdi o per gövgia a bunura

3.
  - a. Quel dal büro da trafic
  - b. Be il büro d'advocatura tschercha be ad üna duonna
  - c. Quel dal büro da trafic e quel da la Lia Rumantscha
  - d. Quel chi metta in vendita la chasa a Trun-Darvella
  - e. Strictamaing be quel chi metta in vendita la chasa a Trun-Darvella; indirectamaing forsa quel da l'architect

5.

<ol style="list-style-type: none"> a. s'ha preparada c. s'han annunzchats e. s'han fats pissers 	<ol style="list-style-type: none"> b. s'ha ingionada d. s'ha agitada a mort f. s'han / decisas / s'han decis
--	---

6.

<ol style="list-style-type: none"> a. stetta c. tscherchan e. dettast oura g. giaja 	<ol style="list-style-type: none"> b. dorma d. tuornat f. fetscha
---	--

7.

<ol style="list-style-type: none"> a. vegna c. cumainzan e. partan 	<ol style="list-style-type: none"> b. stettan d. giaja f. fetscha
---	--

8.

<ol style="list-style-type: none"> a. cha no (varianta: nus) passaintan c. cha vo (varianta: vus) s'interessat e. cha Jon stetta / cha lura tuorna'l g. cha duonna Mengia surdetta 	<ol style="list-style-type: none"> b. cha vo (varianta: vus) surpigliat d. cha Martina s'annunzcha f. cha tü fetschast h. cha no (varianta: nus) piglian
--	--

- 12.** primaras / fat in Svizra francesa / gimnasi ad Aarau / es dimena bilingua / chi riguarda il tudais-ch / il frances / Inglais / gnü al gimnasi / ella ha eir fat / in Ingalterra / quai ch'ella ha / chi'd han ün hotel / lönch è'la statta in / Ella spetta / Eu stögl verer / Mez on / co staja cul talian? / cuors intensiv a / ella ha dit ch'ella füss / da's perfecziunar successivmaing / Ella s'interessa pella plazza / seis hom / üna lavur quia in nossa regiun
- 14.** a. haja
c. aja
e. aja
g. aja
- b. aja
d. aja
f. aja
h. ajan
- 18.** a. Cura s'ha José miss a far ...
b. ... s'ha Martina missa a lavurar ...
c. ... s'han sar Jon e duonna Corina miss a spordscher ...
d. Claudia s'ha missa a fümar ...
e. ... s'ha Armin miss a far commerzi ...
f. ... s'han las commembras da vossa società missas a güdar ...
- 21.** a. til / b. tilla / c. til / d. tilla / e. tils / f. tillas
- 23.** a. füss / scrivessast
c. acceptess / füss
e. pudess / pudessa
g. dumandess / pudessa
i. Tramettessat / finissat
- b. gniss / füss
d. vessast / pudessna
f. Gnissast / gessan
h. plovess / mangessna / füss / pudessna
- 25I.** Urgiaint! / Avertüra in quindesch dis /Restaurant nouv tschercha camariera svelta ed amiaivla. Per infuormaziuns telefonar sur mezdi o tanter las 17.30 e las 22.00 / tel. 081 864 15 80
- 25II.** ha fini / ha'la interrupt / es viaggiada / ha / cumanzà / è'la ida / ha'la fat / es stat / ha dumandà / ha'la chattà
- 25III** a. t'hast / sdruglià (feminin: sdrugliada)
b. m'ha preschantà (feminin: preschantada)
c. m'ha indurmanzà (feminin: indurmanzada)
d. m'haja insömgià (feminin: insömgiada)
- 25IV.** a. tuornat
c. vegna (varianta: gnia)
e. aja
- b. aja / vöglija
d. ajan / ajan
f. aja
- 25V.** a. til / til
c. Tilla
e. tils
- b. tils
d. tillas
- 25VI.** a. da / in
c. da / da / a / tras
e. A / per
g. per
- b. a / da / cun
d. culla
f. da / per
h. per

Cudesch d'exercizis

1. Anmerkungen: 1a. Im Jahr 2003, als dieses Lehrbuch in Druck ging, waren die Organisations-strukturen für die Schulen und für den Tourismus noch weitgehend lokal. Heute sind sie regional konzipiert. Es ist kaum mehr realistisch, dass die Gemeinde Susch in einem Inserat eine Lehrperson sucht. Es wird sich eher um das Consorzi da scoula Susch-Lavin-Guarda-Ardez handeln. – 1c. Annahme: Das Inserat des Hotel Bernina richtet sich an Interessentinnen aus dem Unterengadin und dem Val Müstair. Sprache: aus diesem Grund vallader. – 1d. Annahme: Das Verkehrsbüro der Gemeinde S-chanf sucht einen Leiter/eine Leiterin. Sprache: puter.

1.
  - a. Il consorzi da scoula Susch-Lavin-Guarda-Ardez tschercha pel prossem on da scoula ün magister / üna magistra pel s-chalin bass. Annunzchas culs allegats necessaris p. pl. fin als 31 mai al president dal cussagl da scoula
  - b. Tscherchà üna vendadra. Butia da s-charpas Wergles AG, Stradun, 7550 Scuol. Infuormaziuns tel. 081 864 11 53
  - c. Tscherchà üna recepziunista flexibla ed amiaivla. Entrada plü svelt pussibel. Hotel Bernina Samedan, Plazzet 20, 7503 Samedan. Infuormaziuns tel. 081 852 12 12
  - d. Büro da trafic S-chanf tschercha ün mneder/üna mnedra da la gestiun. Entreda cumanzamaint d'october. Piazza: 40%. Premissas: Pratcha sül champ dal turissem. Bunas cugnuschentschas linguisticas: tudas-ch, rumauntsch, taliaun, inglais, frances. Infuormaziuns tel. 081 854 22 55
  - e. Cumün da Tarasp. Cun quai cha nos chanzlist vain pensiunà per la fin da l'on es sia piazza vacanta. Nus tscherchain dimena üna persuna cun bunas qualificaziuns sco chanzlist/chanzlista in piazza parziala (70%). Entrada plü svelt pussibel. Premissas vegnan bunas cugnuschentschas da rumantsch, tudais-ch e talian. Infuormaziuns dà la Chanzlia cumünala tel. 081 861 20 50.

2.
  - a. m'ha eu (Variante: m'haja) sdruglià (feminin: sdrugliada) / n'ha / telefonà
  - b. m'ha eu (Variante: m'haja) ragolà (feminin: ragolada)
  - c. s'ha stramantada
  - d. s'han s-chüsats
  - e. s'ha allegrada / vo tilla vaiva invidada (Variante: vus tilla vais invidada)
  - f. s'han annunzchats
  - g. sun rivats (feminin: rivadas) / s'han ingionats (feminin: ingionadas)
  - h. s'ha preparada / ha / gnü
  - i. s'han dats fadia
  - k. m'ha imaginà (feminin: imaginada)

3. sun / i (feminin: ida) / vaiva / surtut / ha plaschü / ha stuvü (Variante: stü) / s'ha el (Variante: s'ha'l) / occupà / ha imprais / ha / vis / ha telefonà / ha'l preschantà / ha dumandà / sun i (feminin: ida) / eschan nus (Variante: eschna) / its

4.

star: stetta, stetta, stettan, stettat, stettan
 dar: detta, dettast, detta, dettan, dettan
 far: fetschast, fetscha, fetschan, fetschat, fetschan
 ir: giaja, giajast, giajan, giajat, giajan
 avair: n'haja, hajast, haja, hajan, hajat
 esser: saja, sajast, saja, sajat, sajan
 gnir: vegna, vegnast, vegna, vegnat, vegnan; gnia, gniast, gnia, gniat, gnian
 dir: dia, diast, dian, diat, dian
 pudair: possast, possa, possan, possat, possan
 savair: sapcha, sapcha, sapchan, sapchat, sapchan

12. ... eu nu sa ir ... / ... eu nu poss malavita ... / Eu nu poss gnir. / Eu nu sa nodar ... /
/ ... nu tilla sa far ... / Ma nu sast far ...
13. haja / vain stuvü (Variante: stü) / staiva / vain / eschna its / vain fat / s'ha missa / vaivan
preparà / n'ha provà / vessast / telefonar / vessna (Variante: at vessna) / laina
14. a. da / per / b. da / c. a / - / d. - / e. a / f. da / g. da
15. Inquelcaspensa / chifüssbun / schanofessan ünseguonddiscuors. // E(u)vesseirjent /
schanopudessan reagiruschea. // E(u)faivaquint dafarquistaproposta. // Sch'Ellaespro /
schivezzaranaplücler. // Bun. / Luratschercha'L / dafixarüntermín /
permargurdidavomezdi / opergövgiaabunura. // Subitche(u)sa / che terminchivapertuots
/ Tilladunapart.
16. a. Tilla / m' / b. tils / c. tils / tils / d. til / e. am / 'm / f. as / g. till' / ans / tilla
17. a. scrivessast
c. füss
e. pudessan
g. pudessat
i. servissast
- b. Gnissat (Varianten: Gnivat, Gnis)
d. savess
f. controlless
h. invidess
18. a. Eu n'ha nom / n'ha / ida / fat // ha vuglü / fat // n'haja gnü / m'haja decisa // lavura //
tut / n'haja cumanzà / n'haja surtut / clientella / interessanta / fich bun / eu jent / n'ha
fat / stun (Variante: e'm saint) / avuonda / quint

Lecziun 12

Cudesch principal

1.
  - a. Lavur: L'hom es architect. La duonna ha ün'occupaziun da 20%. / Uffants: Lur duos uffants sun amo pitschens. / Abitaziun: Id abitan in ün'abitaziun da trais stanzas. I manca ün local per depositar alch. Ün tschoc o ün sgabuz. / Finanzas: Id han raps spargnats a la banca. Ma schi voutan fabricar, stona finanzia la chasa eir cun agüd da la banca e cun agüd dal bap da l'hom.
  - b. L'abitaziun da trais stanzas cumainza a gnir stretta. Cur cha'ls uffants sun plü gronds sto minchün avoir sia stanza. I nu sun amo decis schi voutan fabricar. Ma i cumainzan a sclerir il problem da la finanziaun.
3.
  - a. ch'eu stögl (variante: stögli, stopcha) avoir pront ...
  - b. ch'üna chasa d'üna famiglia vain (variantas: vegna, gnia) a cuostar ...
  - c. cha no (variante: nus) stuvain (variante: stopchan) ...
  - d. cha no (variante: nus) nu vain (variante: nun hajan) il curaschi ...
  - e. cha no'ns (variante nus ans) vain (variante: hajan) interessats ...
  - f. no nu'ns (nus nun ans) pigliain (variante: piglian) il temp ...
4. Diminutivs sün -et, -etta:
  - a. maisetta / b. chasetta / c. piazzetta / d. mattetta / e. uffantet / f. naivettaDiminutivs sün -in, -ina:
  - a. veloin / b. töfin / c. autoin / d. glümina / e. trenin / f. panin
6. ün feivrun (eir: üna feivruna) / ün chasun (eir: üna chasuna) / ün locomotivun (eir: üna locomotivuna) / ün maschinun (eir: üna maschinuna) / ün duonnun (eir: üna duonnuna) / ün portun (eir: üna portuna) / Remarcha: Cun dovrar la fuorma masculina +-un s'ingrondischa daplü co cun laschar la fuorma feminina +-una. / üna lavuratscha / ün pulloveratsch / ün ventatsch / ün problematsch
8. I fa dabsögn cha no (variante: nus) tscherchan ... / Marta pretenda cha no (variante: nus) hajan ... / Ella giavüscha cha no (variante: nus) guardan ... / Id es meglider cha no (variante: nus) nu fetschan ... / No (variante: Nus) fain atenziun cha no (variante: nus) nun ans laschan ... / Ma. Id es ura cha no (variante: nus) ans sduvlan.
9.
  - a. Eu crai ch'el / dia
  - b. Eu crai ch'el vöglija pajar
  - c. Eu crai chi possan far müdada
  - d. Eu crai ch'el / haja pronta
  - e. Eu crai cha no (variante: nus) stopchan avoir
  - f. Eu crai ch'eu possa lavurar
  - g. Eu crai cha nos büro haja
10.
  - a. chatta / possa
  - b. investischa / guadogna / perda
  - c. hajan
  - d. hajan / possast
11. far la chasa / uschea cha nus / teis büro / pensà eir eu / A mai nu faja oura nöglia / ün pêr ons / lunga / trais ons / cha'ls uffants sun plü gronds / lura cumanzar a lavurar / co be quels / ch'eu lavur uossa / I fa / da ris-char / vezza / Tina e Jon han fat / quant lö / han

13. a. pudessan / chattessan
c. less / integress
e. lessan
g. Vessan / as sentissan
- b. füssan
d. pudess
f. Vessast
14. a. ... avant co cha vo (varianta: vus) partat.
b. ... per cha tü nu sforzast ...
c. ... avant co cha tü nu sajast sgürà.
d. ... per cha no (varianta: nus) possan
e. ... per ch'ella saja buna.
f. ... avant co cha tü nu cugnuoschast ...
16. avantags: el füss patrùn da sia lavur / el guadagness daplü / el pudess dispuoner da seis temp // dischavantags: el vess daplü ri-sch / el stu vess sdir sù la piazza, tant inavant sgüra, pro la banca / el nu vess plü üna paja fixa / el nu füss plü sgür da pudair far minch'on sias quatter eivnas vacanzas / el vess pisser ch'el dependess damassa da la famiglia da sia duonna
- a. Schimun scriva cha Bastian stu vess lavurar daplü. Forsa eir la saira. Forsa eir la fin d'eivna. El manaja cha lavurar ad agen quint vöglija dir chi's stopcha investir adüna darcheu temp e raps. El manaja eir cha Bastian pudess ir pro üna banca per raps, sch'el ha pisser dad esser massa dependent da la famiglia da sia duonna. Ma cha las bancas nu sajan uschè culantas sco seis sör e sia söra.
17. a. dess + eu (varianta: dessa) / dessa / dess / dess / dessa / dessa / dessa / dess
b. dess / pudess / dessa / possa (varianta: dessa) / dess / possa / dessa / dessa (varianta: possa)
18. a. La lavur da quist'eivna es plü interessanta co quella da l'eivna passada. La lavur da quist'eivna es uschè interessanta sco quella da l'eivna passada.
b. Il guadagn sün quist tip da software es plü grond co il (varianta: co'l) solit. Il guadagn da quist tip da software es uschè grond sco il (varianta: sco'l) solit.
c. Il proget da l'architect Quadri es plü raffinà co quel da teis ami. Il proget da l'architect Quadri es uschè raffinà sco quel da teis ami.
d. Quist tip da computer es plü cumadaivel co quel ch'eu n'ha muossà avant. Quist tip da computer es uschè cumadaivel sco quel ch'eu n'ha muossà avant.
e. Il stampader da meis frar es plü bunmarchà e plü svelt co teis. Il stampader da meis frar es uschè bunmarchà e svelt sco teis.
19. a. Ingio sun ils plans cha no (varianta: nus) vain fotocopchà ... ? / È'la tia, la disketta chi'd es restada .... ? / Chi es pront dad analisar ils plus ed ils minus dal proget cha no (varianta: nus) vain fini d'elavurar? / Eu at poss far verer üna fotografia da la glüm chi voutan (varianta: vöglian) comprar. / Quant crajast chi cuosta üna chasa da paur na renovada chi'd es libra e bain situada ... ? / Cura ans muossaivat (varianta: muossais) la ruta cha vo vaivat (varianta: cha vus vais) tschernü ... ? / Am pudessast tü trametter inavo ils cudeschs ch'eu at vaiva dat ... ?
20. a. ingio ch'el lavura ...
c. ingio ch'eu passaint ...
e. ingio ch'el ha gnü ...
g. ingio chi nun es ...
- b. ingio chi van ...
d. ingio ch'el es i ...
f. ingio cha teis amis ...
h. dingionder cha sia famiglia ...
- 22l. a. I para cha Andri haja ...
b. I para chi possan comprar ...

- c. I para cha la duonna dad Angelo nu saja plü statta ...
- d. I para cha Martin e Miriam vöglian ...
- e. I para cha Daniela nu sapcha ...

- 22II.**
- a. Per cha tü sapchast ...
  - b. ... per cha no (varianta: nus) nun invlidan ...
  - c. per cha tuot saja ...
  - d. per cha vo (varianta: vus) nu vegnat (varianta: gniat) ...
  - e. per cha no (varianta: nus) nu perdan ...

- 22III.**
- a. dess / dess
  - b. dessan
  - c. no (varianta: nus) dessan
  - d. dessan els (varianta: dessna)

Cudesch d'exercizis

1. Chedistdalachasa / chaJoneTinaanfabricà? Ünvaipalazi. // Schi /schi. // Ivaraneirpajà / lasuondschadalagiatta. // Maellanunesbegronda. Ellaeseirfichbella. // Ünachasadabellezza. // Imvainbodmalapensar / chanoajandatuornaraintilstret / danossaabitaziunetta. Ünpovertabausch. // Ma / uschemalanunela / nossaabitaziun. // Pondereschaünpa. // Uossachanosduosuffants sunpitschens / vajagüstaamo. Macurchivanascoula / stominchünavair / si(a)aignastanza. // Inuvabodoter. //
2.
  - a. s'ha preparà
  - b. s'inaccordschan
  - c. s'haja sdruagliada
  - d. No (Variante: Nus) ans vain ingionats (feminin: ingionadas)
  - e. s'haja insömgiada
  - f. No (Variante: Nus) ans vain impissats (feminin: impissadas)
3. verkleinernd: cudaschin, veloin (Variante: veloïn), uffantet, maisin da not / vergrössernd: muos-chun (Brummer) / vergröbernd: oratscha (Sauwetter), ventatsch (heftiger Wind)
4.

<ul style="list-style-type: none"> a. üna tschavattada c. üna baracca e. ün sdratsch 	<ul style="list-style-type: none"> b. crom d. üna carampana
---	---
5. butietta / chaistuns / üna camiunetta / ventatsch / robettas / piculezzas
6. gratular: gratulescha, gratuleschast, gratulescha, gratulescha, gratuleschan, gratuleschat / partir: partast, parta, parta, partan, partan / ir: giaja, giajast, giaja, giajan, giajat, giajan / vender: venda, venda, venda, vendan, vendat, vendan / n'haja, hajast, haja, haja, hajast, hajan

7. a. Id es ura cha quista lavur vegna a fin, ...
 b. I fa dabsögn cha no (Variante: nus) cloman agüd ....
 c. Fa atenziun cha tü nu fallast pè, ...
 d. I pretendan cha'ls Monschs hajan vendü la chasa, ...
 e. El giavüscha cha vo (Variante: vus) vegnat (Variante: gniat) a temp ...
 f. Flurina voul per forza cha Claudia lascha ...
8. a. ... per ch'els tils possan ...
 b. ... avant co cha la gronda part dals collavurators saja ...
 c. ... sainza chi detta ...
 d. ... per cha no (Variante: nus) rivan ...
 e. ... sainza cha tü giajast ...
 f. ... avant co cha'l tren parta.
9. a. Eu nu crai cha Martina survegna ... / oder: No (Variante: nus) sperain cha Martina survegna ... / oder: l's disch cha Martina survegna ...
 b. Eu nu crai cha'l daintist at possa ... / oder: No (Variante: nus) sperain cha'l daintist at possa ...
 c. No (Variante: nus) sperain chi nu saja massa chod ...
 d. I po esser ch'eu n'haja sbaglià ... / oder: Id es pussibel ch'eu n'haja sbaglià ...
 e. Pensast cha la ruta a schnestra saja ...
 f. Id es pussibel chi saja ... / oder: I po esser chi saja ...
10. a. dess / Dess eu (Variante: Dessa) / dess eu (Variante: dessa)
 b. dessa
 c. Dessan no (Variante: nus) (Variante: dessna)
 d. dess ella (Variante: dess'la)
 e. dessan ellas (Variante: dessna)
11. a. pudessat / fess
 b. vessna / vessan
 c. füss / stuvess (Variante: stess)
 d. Vessat / 11e. No (Variante: nus) vessan
- 12.1 S-CHAFFA / 12.2 CURUNA / 12.3 PULTRUNA / 12.4 PON / 12.5 SOPCHA / 12.6 CURUNA DA CUDESCHS / 12.7 MAISIN DA NOT / 12.8 MAISA // FURNARIA
13. lessast / pudess / guadagness / mettess+eu (Variante: mettessa) / vess+eu (Variante: vessa) / lessast / füss / güdess / stuvess / guadagness / imprendess / vess / füss / giress / fess / bastess / less / gessast / less / lessast / bastessan / vess / durmiss / dovress+eu (Variante: dovressa) / dess / lavuress+eu (Variante: lavuressa) / chattess / fessast /
14. a. plü / co
 b. plü / plü / co
 c. plü / co
 d. main / co
 e. sco
 f. plü / co
 g. daplü / co
 h. listess / sco
 i. listess / sco
15. a. L'hotel Aurora nun es situà uschè bain sco l'hotel Rezia.
 b. El nun es uschè sportiv sco sia amia.
 c. Il viadi cul auto nun es uschè pachific sco il viadi cul tren.
 d. Abitaziuns aint illa part nouva nu sun uschè charas sco ün'abitaziun aint il cumün vegl.
 e. Il fit da l'abitaziun nun es uschè ot sco il fit pels locals da büro.

f. Las chombras da durmir dals uffants nu sun uschè grondas sco la chombra da durmir dals genituors.

g. L'affar da la concorrenza nun es frequentà uschè bain sco la butietta da meis quinà.

16. a. dingionder cha

c. cha

e. chi

g. chi / chi

i. cha

b. chi

d. ingio cha

f. ingio cha

h. ingio cha

Lecziun 13

Cudesch principal

1. a. Da la staziun in üna cabina.   b. La vaschina.
c. Stordscher duos jadas a schnestra.   d. la duscha / la fanestra (gronda) da stüva
e. Pro la vaschina.

4. Quia es Claudia / E quia es / Chau Claudia / Eu sun / cha tü telefonast / Esa / da special / propi / Taidla / Eu sun a la staziun / üna cabina / tren parta in paca pezza / Ma / Partast / E no (varianta: nus) chi vaivan fat giò / gniss pro tai per ün pêr dis / nu güda grazchas / Eu / ir giò la Bassa per / Co / cullas clavs da / abitaziun / n'ha / landervia / n'ha dat las / a la vaschina

5. a. Eu sun a la staziun. / Est cha tü pigliast il tren? / Eu stögl tuornar in Spogna / e sper da chattar üna couchette.
b. Eu sun a l'eroport da Cointrin. / Est cha tü partast? / Eu stögl ir a Cairo / e stögl amo far il check-in.
c. Eu sun al port da Napoli. / Est cha tü partast? Eu stögl ir in Sicilia / e stögl amo ir pel bigliet.
d. Eu sun in viadi cul auto. / Est cha tü vast dal Tessin vers Turich? / Eu am stögl amo fermar a Turich pro ün cliaint / ed id es fingià ün pa tard.

6. a. ... culs bigliets? / e n'ha giavüschà ... / ... ch'eu nu poss ir svess.
b. ... cul baby-sitter? e n'ha dumandà ... / .... ch'eu stögl avair ...
c. ... cull'adressa da Peider? ... e tilla n'ha datta ... / ch'eu nu tilla chat plü.
d. cul video? / e n'ha giavüschà ... / ... cha meis figl ha tut sü ...
e. ... culla tschaina? ... e n'ha pinà ... / ... ch'eu stögl lavurar ...

8. a. sco scha nöglia nu füss
b. sco scha Martina vess telefonà hoz fingià plüssas jà
c. sco scha tü lessat cumprar üna
d. sco schi füss ün'ura plü tard
e. sco scha tü nu dudissast
f. sco scha tü vessast üna temma naira
g. sco scha tü nu vessast ingün'idea
h. sco scha seis amis füssan fingià partits

9. a. quels / tils / vana   b. quel / til / va'l
c. quellas / tillas / vana   d. quella / tilla / va'la
e. quel / til / va'l   f. quellas / tillas / vana
g. quella / tilla / va'la   h. quel / til / va'l
i. quel / til / va'l

10. a. metta aint   b. Tillas metta
c. Til baiva   d. Tils mangia
e. Til piglia e til metta   f. Tillas mangia

12. a. Il fuornin da la platta da gas. Nu til dovrar. Fa il bain. Il ventil dal gas es vegl. I füss ura e temp da til cumadar.
b. Il clavazin. Nu sunar davo las ot la saira. Fa il bain. Il vaschin recloma e tü nu gnissat plü da til calmar.

- c. L'üschn dal bogh. Nu til serrar culla clav. Fa il bain. La serradüra es ruotta e tû nu gnissat plü da tilla drivir.
- d. Meis töf. Nu til tour. Fa il bain. Ils frains sun ruots e tû nu gnissat plü da't fermar.
- e. La fanestra da piertan. Nu tilla drivir. Fa il bain. Il rom s'ha trat e tû nu gnissat plü da tilla serrar.

Remarchas:

1. Il segn d'exclamaziun pro l'imperativ nun es obligatori.
2. Il pronom „til“ nu po gnir dovrà in connex cun l'expressiun „sunar il clavazin“.

- 13.** a. Dosta't (varianta: At dosta)   b. as sduvlai
 c. Muainta't (varianta: At muainta)   d. as sdrugliai
 e. Piglia't insembel (varianta: At piglia insembel)
- 15.** a. Eu at telefoness amo quista saira, sch'eu vess temp. / Eu at vess telefonà amo quista saira, sch'eu vess gnü temp.
 b. Id es in uorden (varianta: bun), scha tû mangiast ils jogurts. / I füss bun, scha tû mangessast ils jogurts.
 c. Scha tû stordschast la clav a dretta, suna l'alarm. / Scha tû vessast stort la clav a dretta, vess sunà l'alarm.
 d. Scha Martin nun vess da partir, passantessna ün bel temp insembel. / Scha Martin nu vess gnü da partir, vessna passantà ün bel temp insembel.
 e. Vo nu gnivat (varianta: Vus nu gnis) plü da serrar la fanestra, scha vo tilla drivivat (varianta: vus tilla drivis). / Vo (varianta: Vus) nu füssat plü gnüts da serrar la fanestra stüva, scha vo (varianta: vus) tilla vessat drivida.
 f. Id han temp da gnir, schi voutan (varianta: vöglian). / I vessan temp da gnir, schi lessan.
 g. Scha teis amis vessan vögli, schi pudessna ir a giovar ... / Scha teis amis vessan gnü vögli, schi vessna pudü ir a giovar ... .
- 16.** a. I partissan jent / pudessan
 b. No (varianta: Nus) cumpressan jent ün / no (varianta: nus) pudessan
 c. Eu gess jent / pudess
 d. No (varianta: nus) fessan jent ün viadi in Israel / no (varianta: nus) pudessan
 e. I gessan jent / pudessan
 f. Eu giovess jent / pudess
 g. El lavuress jent / pudess
- 17.** a. füssa i in üna fosa direcziun
 b. füss capità ün accidaint
 c. vessna pers il tren
 d. vessna pudü passantar las vacanzas insembel
 e. vessna fat a temp per ir a verer il matsch a Tavo
 f. füssa i amo ün'eivna in muntogna
 g. (schi) vessast chattà plü svelto il museum
 h. vessna pudü cumprar l'abitaziun
- 19.** a. Imperativs: Fa / Serra / Nu sforzar / Louva / metta aint / Fa il bain / dà ajer / Fa il bain / Dà aua / Guarda / fa il bain / Telefona
 b. Frases cundizionalas: ... sco scha tû füssast da chasa / Sch'eu vess pensà temp landervia, vess eu fat gnir al falegnam. / Schi vess da gnir fraid ... / Scha tû laschessat avert las fanestras ... schi füss eu

- 20.** a. serra bain la spina / guotta
 b. lava giò subit / sun las furmias subit in chadafö
 c. serra bain ils uschöls / po disturbar la glüm da la via
 d. nu dovrar a listess temp eir la maschina da lavar / nu basta la forza
- 21.** a. Tascha / lascha
 b. Fat il bain dad orientar (varianta: Oriental)
 c. Piglia sü
 d. Reservai
 e. Sduvla't (varianta: At sduvla)
- 22.1** cumporta't (varianta: at cumporta) / nu pericilitar / nu far don // as cumportai / nu pericilitarai / nu farai don / **22.2** adatta // adattai / **22.3** tscherna / nu pericilitar // tscherni / nu pericilitarai / **22.4** surpassa / mantegna // surpassai / mantgnai // **22.5** atscherta't (varianta: t'atscherta) // s'atschertai / **22.6** nu't fermar / nu't trategner (varianta: tratgnair) / tschercha da bandunar (varianta: banduna) // nu's fermarai / nu's tratgnarai / tscherchai da bandunar (varianta: bandunai) / **22.7** dovra / banduna // dovrar / bandunai / **22.8** observa // observai / **22.9** güda // güdai / **22.10** indicha // indichai
- 23I** a. fūmar, fūmarai
 b. metta't (varianta: at metta)
 c. pigliai
 d. Sdaisda't (varianta: At sdaisda)
 e. Fa / nu far (varianta: nu laschar)
 f. tour / Va
- 23II.a.** est
 b. pigliessa
 c. vess gnü
 d. füssat partits
 e. vessan tramiss
 f. fain
 g. füss
 h. pudessna
 i. füssan nus (varianta: füssna)

Cudesch d'exercizis

- 1.** a. Eu stögl ir uossa, uschigliö riva massa tard. Eu stögl ir uossa, perche cha'l tren nu spetta.
 b. Uossa metta sü la tschaina, uschigliö la pulenta nu po gnir buna. Uossa metta sü la tschaina, perche cha noss giasts vegnan a las set.
 c. Martina voul s'annunzchar pella piazza, uschigliö craj'la d'avair manchantà ün'ocasiun. Martina voul s'annunzchar pella piazza, perche ch'ella ha vögliä da müdar.
 d. Eu vegn amo svelt a la banca, uschigliö suna sainza raps. Eu vegn amo svelt a la banca, perche ch'eu stögl avair dollars.
- 2.** a. Vè
 b. Telefona
 c. Metta
 d. Discuorra
 e. Reserva
 f. Dà
 g. Finischa

3. a. comprar
c. tadlarai
e. invlidarai
- b. pigliai
d. dà
f. bavarai
4. a. Fida't
c. As sdruagliai
e. Dosta't (Variante: At dosta)
- b. 't stramantar
d. Piglia't insembel
f. muainta't (Variante: at muainta)
5. a. Gni (Variante: gnit)
c. Stat
e. Hajast oder: Hajat
g. It (Variante: Giai)
- b. Fat
d. dit (Variante: dschai)
f. dat (Variante: dai)
6. a. Schi nu cuosta damassa, faina (Varianten: faina no, fain nus) ün viadi ...
b. Scha Martin vess vögliä, pudess el gnir ...
c. Scha Claudia füss statta a chasa, vessna (Varianten: vessan no, vessan nus) pudü ...
d. Sch'eu vess gnü temp, füssa (Variante: füss eu) passà ...
e. Scha no vessan savü ...., nu vessna (Varianten: vessan no, vessan nus) disturbà ...
f. Sch'els pon, fana (Variante: fan els) jent ...
g. Scha tü vessat dit plü bod, nu füssa stat ...
h. Scha la sandà permetta, fa'la quint ...
i. Scha tü lessast comprar la chasa, stessast tour sü ...
7. a. Ella gniss ..., scha tü tilla dessast ...
b. No (Variante: nus) gessan ..., scha la piazza füss libra.
c. Tü stuvessast ..., scha tü lessast ...
d. Eu pudess drizzar ..., sch'eu less.
e. No (Variante: Nus) pudessan ..., scha Jon füss ...
f. Claudia cumpress ..., sch'ella vess ...
g. Edgar tscherchess ..., scha seis auto nu passess ....
h. I fümessan ..., schi crajessan ...
8. a. Scha vo (Variante: vus) füssat currits (Varianten: cuors, currüts) ..., vessat gnü ...
b. Scha Bastian vess müdà piazza, vess el gnü ...
c. Scha no (Variante: nus) vessan invidà ..., nu vessna (Variante: vessan nus) gnü lö.
d. Schi vessan tramiss ..., schi vessna savü ...
e. Scha Manuela füss ida ... / vess'la (Variante: vess ella) pudü ...
f. Sch'eu vess gnü ..., / vessa (Variante: vess eu) cumprà ...
g. Schi füss stat liber ..., schi Andri as vess annunzchà.
9. a. Lura gessa (Variante: gess eu) a durmir
b. Lura fessa (Variante: fess eu) üna posa
c. Lura gessa (Variante: gess eu) a chasa
d. Lura drivissa (Variante: driviss eu) üna pezza la fanestra
e. Lura nu pigliessa (Variante: pigliess eu) amo ün pêr dis las masdinas
f. Lura decidessa (Variante: decidess eu) plü svelts pussibel
10. Anmerkung: Bei dieser sehr einfachen Übung geht es darum, durch die Beispiele das Gefühl für die Verwendung des einleitenden „schi“ zu wecken. Zum Vergleich:
Schweizerdeutsch: „Wenn du nit wit, denn (oder: so) kasch as si lo.“
- a. schi lascha ...
c. schi di ...
e. schi drizza oura ...
- b. schi tils stuvaina ...
d. schi vess'ün schimmel ...
f. schi til poust ...

- g.** Scha vo nu laivat ..., schi staivat (Variante: scha vus nu lais ..., schi stais) telefonar...
- 11.** füssast / vessast / stuvessa (Variante: stuvess eu) / füss / chattess / guardess / pudess / füss / füss / vessast / pudessast
Tü tils vessast stuvü (Variante: stü) trar giò. / Tü vessast gnü da dar aua (Anmerkung: Das Pronomen „tillas“ in Kombination mit „dar aua a las fluors“ ist möglich, aber kaum üblich). / Tü tilla vessast pudü metter a lö. / Tü tilla vessast stuvü (Variante: stü) serrar giò. / Tü tillas vessast gnü da lavar giò. / Tü til vessast pudü metter in gascha e serrar.
- 12.** Cumainza ad imprender üna lingua nouva. / Nu fümar daplü / Taidla ün pa musica. / Guarda ün pa televisiun. / Nu star massa bler sulet. / Va a far sport. / Nu pensar adüna be a l'amia. / Va a ballar cun cuntshaints. / Tschercha ün'otra amia. / Nu star serrà aint in chasa. / Legia ün cudesch chi't plascha. / Va a tramagl pro inchün. / Va far ün bel viadi. / Nu cumanzar a baiver per invlidar. / Nu tour calmants. / Nu laschar pender las alas. / Surpiglia üna lavur implü. / Cumpra alch chi't fa plaschair.
- 13.1** ALARM / **13.2** VASCHINA / **13.3** PLATTAS / **13.4** FIDAR / **13.5** FANESTRA / **13.6** CLAVS / **13.7** PAZIENZA / **13.8** JOGURTS / **13.9** DAVOVART / **13.10** TELEFON / **13.11** VITAL / **13.12** FRAIS-CHERA / **13.13** SCHNESTRA // *ASPIRAPUOLVRA*
- 14.** Die zwei Vorschläge sind als mögliche Lösungen zu betrachten.
- 14.1** Sco abitant o sco abitanta da la Baviera muoss eu plaschair da la vita. Eu discuor magari dad ot e dun qua là grassas risadas. Eu sun pel solit da buna glüna e quint jent sü üna. Sch'eu vegn in ün restaurant, schi posta natüralmaing il prüm üna biera gronda. Sco hom port eu ün tschop verd taglià al möd dal pajais e chotschas da pel. Eu n'ha ün chapè cun üna bella penna. Sco duonna porta, üna blusa alba, ün giacca da lana cun büttels da corna ed ün schocca splaina, trais quarts lunga. Schi'd es trid'ora n'haja aint ün bel mantel da loden ed ün chapè chi's cunfa. Eu stun jent da cumpagnia.
- 14.2** Sco Frances e sco Francesa discuor eu bler e magari svelto. Eu fetsch jent skerzs. Da la politica nun haja üna buna impreschiun. I'm plascha da far opposiziun. Ma eu discut listess jent sur da la politica. Posiziuns criticas am fan plaschair. Eu dun jent üna baderlada e tizch jent. Mangiar, mangia jent bain. Pro ün bun mangiar tocca, a meis avis, eir üna buna butiglia vin. Eu am tir aint in möd sportiv e dafatta in möd ün pa salop. Sch'eu vegn al restaurant a mangiar, schi piglia il prüm ün apéro e per finir ün cognac.

Lecziun 14

Cudesch principal

1.
  - a. In gövgia intuorn las tschinch.
  - b. Scriver chartas cul computer. / Metter las chartas a la posta. / Fotocopchar duos artichels.
  - c. L'apparat da fotocopchar.
  - d. Ella giarà pro l'architecta Fravi, sül plan sura.
  - e. I nu vain in dumonda per el da müdar tuot il sistem.
  - f. Il schef voul spostar il termin pro seis daintist.

3.

a. implirà	b. cuostarà
c. pigliarà a fit	d. farà vacanzas
e. giarà	

5.

a. Ch'Ella til trametta amo hoz a bunura.	b. Ch'Ella tilla corregia.
c. Ch'Ella tilla detta ...	d. Ch'Ella tilla driva e scumparta.
e. Ch'Ella scriva a'm s-chüsar.	f. Ch'Ella tilla fotocopcha.

- 6.1 esa brav tard / ir in sortida / star a chasa
- 6.2 vaina manchantà / verer schi's po amo ir aint / ir in ün oter kino
- 6.3 vaina pers / spettar fin chi vegn (varianta: vain) tschel tren / tour l'auto
- 6.4 vaina dit tuot quai chi d'eira da dir / discuorrer inavant / laschar chi tuna

8.

a. ... sarà ida ...	b. ... giarà ...
c. ... cumprarà ...	d. ... dscharà ...
e. ... varast ...	f. ... farà ...
g. finirà ... / tuornarà e tschercharà ...	

9.
  - a. No (varianta: Nus) giaran a til far üna visita
  - b. l's scrivaran
  - c. tilla reservaran
  - d. dumandarà
  - e. pigliarà
  - f. No (varianta: Nus) büttaran

10.

a. telefonarà ...	b. respuondarast ...
c. prepararà ...	d. Vo (varianta: Vus) pigliarat ...
e. dscharast ...	f. giarà ... / tschercharà ...

11.
  - a. til dia ch'el dess verer cha'l montör vegna davomezdi
  - b. Duonna Martina, ch'Ella fetscha ...
  - c. Duonna Mengia, ch'Ella reserva ... (varianta: ch'Ella fetscha il bain da reservar ...)
  - d. Ch'Ella dia a sar Fadri da muossar ... (varianta: ch'el dessa muossar ...)
  - e. Ch'Ella telefona a duonna Rita e tilla dia ch'eu vess jent ...
  - f. Ch'Ella telefona a sar Robert e til dia ch'eu vess jent ...)

13.

a. saraja	b. farana
c. varast	d. pigliarana
e. sarat	f. telefonarà'la
g. partirà'l	

- 14.** a. larà
c. stuvarana
e. gnarà
g. laraja
- b. sarà
d. varan
f. giarà
- 15.** davomezdi finiss eu jent la lavur / las trais / nun ha nöglia incunter / na / Quai stu vess funcziunar / Ma ch / ella guarda / far giò cun sia collega ch / ella saja / Il secretariat / esser occupà / sainza fal / Eu / meis pussibel / Nus / til laschain in imbarraz / vaina tuot / Ch / Ella / buna lavur / bun ans vair (variantas: vera, verer) / l'eivna chi vain
- 16.** a. Ch'El nu's fetscha pissers. / Ingün problem. / Eu n'ha notà. / In uorden. / Eu farà meis pussibel. / Eu am randscharà.
b. ... sainza fal. / Cha'l diamper! / Ch'Ella taidla! / Dimena. / E lura. / Oter co!
- 17.** a. Oter co,
c. Dimena
e. Cha'l diamper
g. n'ha notà
- b. Eu am randscharà
d. Eu farà meis pussibel
f. Ch'El nu's fetscha pissers
h. Ingün problem
- 19.** cun atenziun – manüdamaing / gronds avantags – avantags indubitabels / da nu cumprar ... ün program nouv – da nun entrar ... sün Lur proposta / far – elavurar / piglian contact cun nus – ans contacteschon / avant man – datta / voulan els – han els intenziun
- 21I.** a. Ch'Ella fetscha
c. ch'Ella giaja
e. ch'El detta
- b. Ch'El haja
d. Chi'd hajan
f. Ch'El dia (varianta: scriva)
- 21II.** a. giarà
c. faran
e. dscharan / lascharan
g. gnarat
- b. as randscharà
d. saraja
f. stuvaran
h. pensarast

Cudesch d'exercizis

- 1.** a. gnarà
c. telefonarà
e. passarà
g. giodarà
- b. stuvarà
d. sarà
f. sarast
h. giarà
- 2.** Sünmeispult / chattla ildictafoncunünpêrchartas. // ChEllatillasscrivaculcomputer echEllaguarda / datillasmetteramohoz / a la posta. Inuorden. // Ingünproblem. // ChElnusfetscha pissers. Elura. Quelsduosartichelsdalnouvporgetdaledschasurdalafuormaziunprofessionala / quelsfaLailbain dafotocopchar. // Duosfotocopchas daminchün. // ChEllapiglianota. Daccord.
- 3.** a. Eu nu sa schi vala la paina da far amo ün gö. I sarà meglder dad ir in let.
b. Eu nu sa schi vala la paina dad ir uossa amo in butia. I sarà meglder da cumprar aint quista saira.
c. Eu nu sa schi vala la paina da preparar la buscha. I sarà meglder da suspender la gita.
d. Eu nu sa schi vala la paina da star in chasa. I sarà meglder dad ir our i'l liber.

- e. Eu nu sa schi vala la paina dad ir a nodar. I sarà meglter da far ün gir cul velo.
 f. Eu nu sa schi vala la paina da cumanzar alch nouv. I sarà meglter dad ir a far üna spassegiada.
4. a. fetscha
 c. giaja / dumonda
 e. detta
 g. haja
- b. piglia
 d. dia
 f. stettan
 h. saja
5. varan / sarà / surgnaran / sarà / darà / varà / mettarà / stuvarà / farà / dscharan / plascharà
6. far: farà / farast / faran / farat / faran
 ir: giarà / giarast / giarà / giaran / giarat
 dir: dscharast / dscharà / dscharan / dscharat / dscharan
 avair: varà / varast / varà / varat / varan
 implir: implirà / implirà / impliran / implirat / impliran
 gnir: gnarà / gnarast / gnarà / gnaran / gnaran
 esser: sarà / sarast / saran / sarat / saran
 tour: pigliarà / pigliarast / pigliarà / pigliaran / pigliarat
7. a. telefonarà
 c. giaran / sarà (Variante: es)
 e. stübgjarà
 g. varana
- b. saran bler plü praticas
 d. cumanzaran
 f. saran
8. a. Hai, hai. Eu giarà lura
 c. Hai, hai. Eu tils implirà lura oura
 e. Hai, hai. Eu tilla prepararà lura
- b. Hai, hai. Eu tillas farà lura
 d. Hai, hai. Eu til controllarà lura
9. a. varà
 c. sarà
 e. dovrarà
 g. stuvaran
- b. stuvaran
 d. faran
 f. dscharat
 h. crajarast
10. Chi sa scha no (Variante: nus) cumpressan ün apparat nouv / No (Variante: nus) stuvain decider che model cha no (Variante: nus) pigliain / No (Variante: nus) vain examinà sia proposta per quai chi riguarda ün nouv program da contabilità / Ch'El dia quantas fotocopchas ch'El sto avair. / Ch'Ella guarda da trametter las chartas amo hoz
11. a. mangiarana
 c. farà'l
 e. varana
 g. pudarà'la
- b. stuvaraja
 d. plovaraja
 f. Sarat
 h. pigliarast
12. eu: daraja / faraja / pigliaraja / vendaraja
 tü: sarast / darast / pigliarast / vendarast
 el: sarà'l / darà'l / farà'l / vendarà'l
 ella: sarà'la / darà'la / farà'la / pigliarà'la
 i: saraja / faraja / pigliaraja / (as) vendaraja
 no (Variante: nus) sarana / darana / pigliarana / vendarana
 vo (Variante: vus): darat / farat / pigliarat / vendarat
 els, ellas, i: sarana / darana / farana / vendarana

13. LARANA / FARAJA / SERVIRÀ / INVIDARAT / GNARANA // LAVIN

14. gjaraja / pigliaran sü / varan lö

Lecziun 15

Cudesch principal

1. a. f / b. f / c. f / d. g / e. g / f. f / g. g
3. Problems pon causar be las preposiziuns in connex cullas indicaziuns dal lö. Las soluziuns sortan da l'idea cha'l dialog haja lö in Engiadina.
  - a. a Roma
  - b. in Svizra francesa / giò'l Jura
  - c. a Londra
  - d. a Siena
  - e. our illas Dolomitas talianas
  - f. in Carinzia (Kärnten)
5. a. D'eir'la bain organisada, la lavur?   b. D'eira'l organisà bain, il viadi?
 c. D'eira'l organisà bain, il congress?   d. D'eira'l organisà bain, il cuors da stà?
 f. D'eirna organisadas bain, las excursiuns?
6. a. Eu, per mia part, n'ha adüna durmi bain ...
 b. Eu, per mia part, n'ha adüna lavurà fich ...
 c. Eu, per mia part, n'ha adüna imprais bler ...
 d. Eu, per mia part, n'ha adüna gnü bler contact ...
 e. Eu, per mia part, sun adüna stat bain ...
 f. Eu, per mia part, n'ha adüna discurri bler ...
7. là as pudaiva profitar dal program dal / Pel solit / giaiva o la sonda / la dumengia / ün car da qualche vart / jada sur sonda e dumengia / ils contuorns da / quai es üna bellezza / Quai tuna bain / No (varianta: nus) eschan eir its vers il süd, a la / A / eschna stats, per exaimpel
8. a. mangiaiva / vaina mangià
 b. giaiva / eschna stats (feminin: statts)
 c. partiva / eschna partits (feminin: partidas)
 d. guardaiva / eschna its (feminin: idas)
 e. lavuraiva / vaina fat
 f. giovaiva / vaina giovà
12. a. quintaiva'l jent   b. giaiv'la bler in muntogna
 c. nu cugnuschaiva   d. d'eira plü fraid co hoz
 e. navaiva
13. a. giaivna   b. ans divertivna
 c. pigliaivna   d. düraivna
 e. giaivna
14. a. pensaivast   b. faivat
 c. laivast (tü)   d. Laivat
 e. faivast
15. a. g / b. f / c. g / d. f
17. a. Vo (varianta: vus) nu savaivat cha Martin ha vendü sia chasa.
 b. est (tü) gnü a savair
 c. nu savaiva / Ella ha imprais
 d. cugnuschaivan / ha imprais a cugnuscher

e. discurriva

18. Eu nu savaiva / eu sun stat (feminin: statta) / hast tü imprais / lavuraiva eu / hast tü lavurà (varianta: lavuraivast) / d'eira / hast (tü) profità

21. a. il bazegner / la nona	b. ils abiadis (e las abiadias)
c. la söra	d. il sör
e. il cusdrin / cusdrina	f. nezza
g. ils neivs / ils cusdrins	h. figlioul
i. la sour	k. il quinà
l. la quinada	

23I. es stat / rinfráis-char / cuors d'eira / vaivna / Davo / liber / nun ha'l imprais / participants e partecipantas / naziunalitats / Tudais-chs, Spagnöls, Americans, Inglais / Svizzers / dumengia / its cul car / visità

23II.a. Savaivast	b. savaivan
c. eschat (vo) gnüts a savair	d. sun gnüts a savair

23IIIa. neiv	b. figlioula
c. bazegner	d. la brüt
e. figlia	f. figl

Cudesch d'exercizis

- ESSER: d'eira / d'eirast / d'eiran / d'eirat / d'eiran
 PARTIR: partiva / partiva / partivan / partivat / partivan
 IR: giaiva / giaivast / giaiva / giaivan / giaivat
 TOUR: pigliaiva / pigliaivast / pigliaiva / pigliaivan / pigliaivan
 VENDER: vendaivast / vendaiva / vendaivan / vendaivat / vendaivan
 SAVAIR: savaiva / savaivast / savaiva / savaivat / savaivan
 FAR: faiva / faivast / faiva / faivan / faivat
 AVAIR: vaiva / vaivast / vaivan / vaivat / vaivan
- Eu sun gnü (feminin: gnüda) a savair / Mia amia ha decis / es quai stat / Ella pigliaiva / giaiva / Eu durmiva / legiaiva / faiva / ch'eu giaiva / giaivna (Varianten: giaivan no, giaivan nus) / Quai d'eira / faivat / faivna (Varianten: faivan no, faivan nus) / no (Variante: nus) invidaivan / chastöraivna (Varianten: chastöraivan no, chastöraivan nus) / eschat gnüts
- lung sco l'on da la fom / esser oura süls fiers / far l'uraglia da marchadant / far pajar la suondscha da la giatta (Variante: char ed insalà)
- a. Andri e Claudia: No eschan stats in Grecia. La bunura durmivna pel solit lönchezzas, lura mangiaivna alchet, giaivan al mar e staivan pel solit là fin las ses. Lura tuornaivna a chasa e davo giaivna a far las cumpras. Lura tschnaivna e giaivan cun cuntschaints in üna discoteca.

- b.** Tumasch: Eu n'ha fat ün gir cul töf in Spogna. Eu staiva pel solit sü bod, faiva culazchun e partiva. Cur ch'eu rivaiva in üna cità o in ün cumün, guardaiva il prüm che chi'd es da special, lura mangiaiva ün panin e partiva darcheu. Qua o là faiva (Variante: faiva eu) fotografias. La saira giaiva fin in qualche cità, tscherchaiva üna buna pensiun, tschnaiva e giaiva lura in let.
- c.** Anna: Eu sun ida in muntonga. Pel solit staiva (eu) sü bodezzas e faiva culazchun culla grupp d'alpinists. Lura giaivna davent da la chamonna dal club alpin svizzer e rivaivan in general tanter las nouv e las desch sül piz. Là giodaivna la vista, pigliaivan üna boccada ed ans inscrivaivan aint il cudesch. Per ir aval tschernivna pel solit ün'otra ruta, giantaivan e chaminaivan lura fin pro la prosma chamonna dal CAS.
- d.** Marisa e Cla: No eschan stats a Londra. Pel solit nu staivna sü massa tard e faivan üna culazchun a l'inglaisa. Lura giaivna a verer la cità, in ün museum, in üna baselgia o eir in üna gronda butia. A mezdi mangiaivna alchet e faivan lura üna posa in ün parc. No guardaivan il trafic e la gliעד, laschaivan chi tuna e legiaivan la gazetta. Vers saira giaivna lura planet vers chasa e tschnaivan. Davo tschaina giaivna qua o là a concert o cha no faivan üna spassegiada aint il center.
- 6.**
a. passantaivna	b. staivna
c. durmiv'la	d. nu mangiaiva (eu)
e. nu d'eirat	f. gniva'l
g. plovaiva	h. d'eira
- 7.** Dimenaastpudüimprenderfrances egiodair. // Uscheanuspojadir. // Voulquaidir / chatüdiscurrivastfingiàavant bainfrances. // Gnancamal. // Sast / eunastübgiafrancesaluniversità / edunscoula. // Aha. / Lurabain. Eunafini ilstüdidaromanistica efatmeisexamens. // Tüstoustbes-chüsar. / Quainusavaiva.
- 8.** d'eira / vaiva / faivan / tadlaivan / legiaivan / giaivna / guardaivan / faivna (Varianten: faivan no, faivan nus / giaivna / vaivna (Varianten: vaivan no, vaivan nus) / gnivan /
- 9.** suna stattas / n'ha tut / n'ha gnü / ch'eu sun statta / es / es / vaivna (Varianten: vaivan no, vaivan nus) / as giaiva / n'ha mangià / schi'd ha / mangian / as vaiva / i's lavuraiva / as bavaiva / as vaiva / chi d'eira / as giaiva / chi'd es / giaiva (eu) / mangiaivna (Varianten: mangiaivan no, mangiaivan nus) / bavaivan / ch'eu n'ha imprais / sun stattas
- 10.** Man beachte die Aussprache der Imperfektformen: *ei* bzw. *e*
a. faivast	b. Pensaivat
c. laivat	d. Crajaivast
e. Pensaivast	f. Vaivat / pensaivat
- 11.**
a. stuvaraja / schi rivan
b. ha imprais / ch'el d'eira
c. savaivast (tü) / nu lavura / I sarà (Variante: Id es) / ch'el ha müdà
d. ch'eu sun i (feminin: ida) / savaiva (eu) / es quai stat
e. No (Variante: Nus) nu vaivan / no (Variante: nus) eschan rivats / ha ris / dit (Variante: ed ha dit) / i po / hajat
f. funcziuna / I cumpraran

- 12. a.** Silvia ha ün cusdrin
b. Rica es la tatta
c. Marc es il tat / Lisa nun ha ingünas tantas / Tina es la duonna da seis cusdrin / Anna es la brüt da Marc
- 13.** Waagrecht: **2.** DSCHENDER / **4.** SOUR / **6.** BARBA / **8.** NEIV / **10.** TANTA / **12.** CUSDRINA / **14.** SÖRA
Senkrecht: **1.** QUINÀ / **3.** CUSDRIN / **5.** NEZZA / **7.** FRAR / **9.** BRÜT / **11.** ABIADIA / **13.** NONA / **15.** QUINADA
- 14.** genituors / bap / mamma / frar / sour / hom / quinà / figl / brüt / frar / quinada / nezzas neivs / üna figlia / hom / dschender / figlia / bazegner / nona / abiadia / figlia / dschender
- 15.** ... eu incleg ch'Ella ... / ... las fotografias ... tilla pon ... / ... sco ch'Ella vezza ... / ... nu cugnusch'La ... / ... davo tants ons ch'Ella es ... / ... sper nos frar Fadri vezz'La / Davo Fadri vezz'La ... / sper „bazegner“ vezz'La ... / S'algord'La amo ... / Sper mai vezz'La / ... da tuot tschels ch'Ella vezza ... / Ella tils cugnusch'La ... / Ch'Ella scriva ... / ... ch'Ella trametta ... / sch'Ella e tuot la famiglia gnissan ... / stessan / Ch'Ella salüda ...
- 16.** laiva / savaiva / vaiva / savaivan / vivaivan / dumandaiva / maridan / riaiv'la / dumandaiva / dschaiva'l (Variante: dschaiva el) / spetta / maridaina / vaivan / spettaiva / ha fixà / ha invidà / d'eiran / vaivan / d'eira / ha / annunzchà / hajan / saran / ha dürà / es statta / esa / stat

Lecziun 16

Cudesch principal

1. a. perche chi tilla paraiva plü comad per ir da Lavin a Ramosch / 1b. perche ch'el nu dà jent our d'man seis auto / 1c. perche cha'l sistem ABS d'eira our sgara / 1d. cun quai ch'el d'eira cuntaint cha l'accidaint nu d'eira capità ad el. / 1e. tut cun sai las clavs da l'auto da seis genituors / al capotren / piglia in consegna
2. a. bescha
c. frütta
e. maila
g. muos-chom
- b. grippa
d. paira
f. palperom
3. a. töf / frain
b. velo / roudas / sez / manis / giavagls / spaits / ajer
c. glüsch / lac / part / paracuolps / chasparets / fanestras
6. Remarcha: Davant ün nom, eir sch'el cumainza cun vocal, as poja far l'elisiun dal cha o eir desister da tilla far. Dimena: Sper la pronunzcha: *chErna* as poja dudir eir la pronunzcha: *chaErna*
  - a. ingio cha
  - b. cur cha
  - c. a las quanta cha
  - d. perche cha
  - e. quant svelto ch'
  - f. ingio cha / a chi ch'
7. a. Sainza ch'
c. Fin chi'd
e. Davo ch'
- b. Per ch'
d. Avant co cha
8. a. Cun quai cha
c. Cun quai cha'l
e. Cun quai
- b. Cun quai ch'
d. Cun quai cha'l
10. a. El es vesti tuot in pel naira glüschainta (giacca, chotschas, s-charpas, manetschas). El ha üna chaplina cotschna.
b. El fa passuns. Ils pass sun plü lungs co quai cha la chomma less. / El metta il prüm las manetschas, la chaplina ed ils ögliers sülla credenza. El metta las chommas in crusch e volva il cheu uschea cha las mattas vezzan seis profil. / El baiva be plan. / El nu da bada a las mattas, el nu volva il cheu. / El fa üerlar il motor, il prüm da bass, lura dad ot e darcheu da bass. El parta cun schlantsch. I dà üna spuolvrada cha la glera siglia.
c. Seis public sun las mattas.
d. Las mattas guardan cur ch'el vain aint dad üsch e spetta ün pa per ch'ellas til guardan.
15. a. branclada
c. durmida
e. rumida
- b. tscherchada
d. svolada
f. scrauvgiada

16

I. a. cha / chi c. chi e. sainza ch'eu g. per as II. a. vaiva / n'ha pensà c. laiva / d'eira e. hana fat g. vaiva tut III. a. da / cun / a c. sur / davo / da / aint illa e. da g. Cun	b. ch' / sch' d. sch' f. che ch' h. cun b. ha dat / vaiva d. sun / d'eira / giaiva f. es capità / manisaivast h. ha miss b. in d. sur f. pro (varianta: d'urant) h. in

Cudesch d'exercizis

1. a. frütta c. dainta e. fögliom g. föglia 2. a. quantas uras chi's douvra ... b. cur chi fan quint ... c. ingio chi gajan ... (Variante: ingio chi van ...) d. a chi ch'eu n'ha imprastà ... e. perche ch'el nun ha ... f. quant lönch chi'd es ... 3. a. perche chi c. perche chi e. perche cha g. perche cha 4. a. fermar c. sglischar e. sbotschà 5. a. Forsa chi'd es ... c. Forsa ch'ella s'ha laschada distrar ... e. Probabel cha tü hast cupichà ...	b. bescha d. narramainta f. fierramainta h. frus-chaglia b. Cun quai chi d. pervi ch' f. Cun quai ch' b. laschar la precedenza d. frenast b. Forsa chi nu'm füss capità ... d. Forsa cha Ladina vess stuvü ... f. Probabel ch'eu vess stuvü ...
- 6.1** CHASPARETS / **6.2** SPEJEL / **6.3** FNESTRA DAVANT / **6.4** ROUDA / **6.5** PORTA / **6.6** PARACUOLPS / **6.7** NUMER / **6.8** TET / Soluziun: *CHEVROLET*
- 7.** Id es capità / vaiva / stuvaiva / haja / dudi / m'ha sdatas (verkürzt für: am n'ha sdatas) / m'haja ragolà / m'ha trat aint / culazchunà / n'ha tut / d'eira / n'haja dat / mancaiva(n) / rivaiva / sun passà / sun i / ha traversà / n'ha frenà / plovaiva / d'eira / n'haja / sbotschà / d'eira / es / han gnü / esa / m'ha chattà / n'ha stuvü / vaiva / n'ha stuvü
- 8.1** grond / **8.2** majer / **8.3** lungs / **8.4** mustazs / **8.5** s-chür / **8.6** cun sriblas / **8.7** nairas / **8.8** s-charpas da gymnastica

- 9.1** Quai es üna matta chi sezza vi da la maisa e scriva. Forsa fa'la la lezcha. Ella varà var 10 ons. Ella ha chavels blonds ed ha aint ün bel pullover cun sriblas.
- 9.2** Quai es ün skiunz in plaina mandura da skis. El sta in positura culs skis, ün pa sco sch'el tils preschantess per far recloma per la marca. Forsa va'l a far üna tura.
- 9.3** Quai es üna snowbordista. Ella ha üna fatscha cuntainta e preschainta si'assa.
- 9.4** Quai es üna giuvna duonna chi's preschainta sco model. In man ha'la üna rösa.
- 9.5** Quai es ün alpinist o ün'alpinista. El o ella ha üna clap buscha sülla rain. I nu's vezza bain sch'el o ella ha eir bastuns cun sai.
- 9.6** Quai es ün hom dal pajais chi sezza a maisa. El ha üna bella barba e sül cheu ha'l üna chapütscha cun ala. El ha aint ün pullover cun sriblas e suraint ün spezcha da brastoc nair.
- 10. a.** glischs
b. nasun güz (Variante: a piz)
c. culuri(ts) a (Varianten: pitturà(ts) a, tit(s) a) / (bis) uragliunas / lavazzas
d. spennada
e. strets (Variante: stigls)
f. badaiva inavo
g. pitschens / svelts (Variante: furbers)
- 11. a.** stendüda
b. lavurada
c. durmida
d. mangiada
e. chaminada
f. pulida
g. blastemmada
- 12.** Cun quai cha / ch' / perche chi / perche ch' / ch' / Avant co ch' / sch' / ch' / ch' / Cur ch' / cha / ingio ch' / Cha'l / sch' / davo ch' / cha / Ch' / scha / sainza ch' / Cun quai cha / Cur ch' / ch' / Davo / chi

Lecziun 17

Cudesch principal

1.
  - a. sbuondragiond
  - b. guarda dad avair serias cumpletas da periodics / ha chüra da seis cudeschs
  - c. da far ün'uraglia cul chantun süsom da la pagina
  - d. exacta / precisa / conscienziusa / (ün pa) pedanta / directa
  - e. fidada / pachifica
  - f. roman

3.

<ol style="list-style-type: none"> a. va jent fond c. va'la chantinond e. va chavond g. va'la ramassond 	<ol style="list-style-type: none"> b. va spuolvrond d. va'la fond oura / svutrong f. va squittond
---	--

4.

<ol style="list-style-type: none"> a. blastemmond c. dond e. fond viadi g. giond 	<ol style="list-style-type: none"> b. dschond d. serrond f. as fermond e discurrind
--	--

5.

<ol style="list-style-type: none"> a. Vuliond far c. Fond e. Stampond g. Trond a nüz 	<ol style="list-style-type: none"> b. Calculond d. Saviond f. Vuliond
--	--

7.

<ol style="list-style-type: none"> a. pachific c. verer / contemplar e. ingün(ischem) g. stübgjar i. ir davent 	<ol style="list-style-type: none"> b. qua o là d. da cumpagnia f. monumaint h. tschögnar
---	--

8. nun haja amo let / cudesch ad impraist / Scha tü nu til / daman giò / fond viadi / da leger be la gazetta / vessa plaschair / incleg / tü hast vis / be quel exemplar / cha tü til dast inavo / imprastada es svelto invlidada / Sch'eu nu / in pac temp / dapertuot / babilonia / at garantisch ch'eu til / tuornà sü da

10. avar, ma eu nu pigliess ün taxi ... / sentimental, ma cur ch'eu dod a chantar ... / testun, ma sch'eu n'ha trat üna decisiun ... / van, ma cur cha la roba ... / conservativ, ma quista musica ... / gulus, ma eir sch'eu n'ha giantà fich bain ...

11.

<ol style="list-style-type: none"> a. Doda clomond c. Guarda branclond e. Guarda giond da quai sü 	<ol style="list-style-type: none"> b. Guarda dond d. Doda sbragind (variante: sbragiond)
--	--

12.

<ol style="list-style-type: none"> a. Siond statta c. Aviond installà e. Aviond scrit e rendü attent 	<ol style="list-style-type: none"> b. Aviond fat ... ha Silvio d. Aviond vivü f. Siond cha la firma pitschna indigena vaiva fat (variante: la firma pitschna indigena ha surgni la lavur, aviond fat l'offerta la plü favuraivla)
---	--

- 13.** a. Cun quai cha
c. Siond ch' (varianta: Cun quai ch')
e. Cun quai cha'ls
g. Cun quai cha
- b. Siond
d. Cun quai chi
f. Siond cha
h. Cun quai
- 15.**
- I** a. avara
c. conservativa
e. sentimentals
g. indecisa (varianta: titubanta)
- b. gulus
d. testun (variantas: testard)
f. van
- II** a. Saviond
c. chantond
e. Siond
g. Giond
i. mangiond
- b. fond
d. Vuliond
f. riond
h. fond
- III** a. i per seis fat
c. da cumpagnia
e. ha fat segn
- b. ponderar
d. pachific

Cudesch d'exercizis

- 1.** I va amo *üna pezza*. – Spetta *ün mumaint!* / Eu *dun ün cuc* sülla curuna da cudeschs. – Eu *n'ha dat ün tschüt* giò'n schler per verer chi saja stüz la glüm. / Tü hast *üna vaira* collecziun da cudeschs rumantschs. – El ha *üna tera* pruna da cudeschs vegls. / Eu *n'ha dad* ir daman a Solothurn. – Eu *stögl* star amo duos dis giò la Svizra Bassa. / Quist es *üna babilonia*. – Ün bel *dischuorden* vaivat (Variante: vais vus) quia! / El ha ün adüs *dal tonder*. – Che möd *dal diamper* es quist? / Claudia disch be *guliv oura* quai ch'ella pensa. – Martina disch *dret oura* che ch'ella resguarda sco güst. / I'm *dà da buonder* che cha tü dist. – I *m'interessa* da savair co ch'ella ha reagi. / Malavita nu possa star. Eu n'ha amo da far cumischiuns. Eu *stögl ir currond*. – Eu *stögl ir in prescha*.
- 2.** guadagnà – pers / Forsa – dal sgür / cha tü hajast radschun – hast tort / daspö ons ed ons – be d'incuort / ün uorden exemplaric – üna babilonia / fingià – pür / pedant – genus
- 3.** a. fnestra davant / chaspares / vierchel (dal sfradantader) / glüms / paracuolps / portas / spejels / roudas / pneus (da stà, d'inviern) / numer (Variante: placca)
b. sez / manis / glüm / frains / talèr / fuorcha / pedals / rouda davant / rouda davo / spaits / giavagl / ala davant / ala davo / chadaina / marches
- 4.** a. töffist
c. chaplina
e. atenziun
g. partida
- b. manetschas
d. sbof
f. squadra
h. ballapè
- 5.** a. laivna (Variante: laivan nus) / navaiva / sbischaiva / han stuvü / No vain decis (Variante: Nus vain decis)
b. ha Flurin fat (Variante: ha fat Flurin) / ha'l chattà / laiva'l / ha dit / ha'l mania
c. pensaiva / ha seis ami fat / sun partits / faivan / i sun gnüts
d. Hast vis / No pensaivan (Variante: Nus pensaivan) / ha dit / ha plaschü

Lecziun 18

Cudesch principal

2. a. cura
c. scumandà
e. enorma
g. curiusa
i. cas
l. tass
- b. atenziun
d. nöglià
f. dafatta
h. in prescha
k. sdaisda
m. cun chüra
3. a. Che buntà
c. Che chalurs
e. Che dischillusiun
g. Che delizcha
- b. Che lungurella
d. Che clerità
f. Che fraidüra
4. a. Eu n'ha provà
c. ha'la fat
e. suna gnü clomà
- b. ha'la dit
d. n'haja dit
f. es quai explodi
6. a. sün pollen / sül pail da tschertas bes-chas / sün puolvra
b. ün fazöl da palperi vi dal nas o suot il nas
c. mal il stomi
d. tuot be roba na cundida
e. perche cha'ls meidis provaivan ün pa da qua ün pa da tscha
f. Na dal tuot. Ella disch ch'ella provarà forsa, scha la cura ch'ella fa uossa nu vess da funcziunar.
9. a. sunöz
c. chantöz
e. riöz
g. cloccöz
- b. ströz
d. squittöz
f. briclöz
h. stumplöz
12. amo dal cas da / Ella / adüna darcheu mal il / e lura mal il cheu / üna dieta severischma / mangiaiva tuot / roba na cundida / pigliaiv'la masdinas / schi / ün di na / di daplüssas / di plü pacas / guots / insomma ün inter masdügl da prodots / ün pover masdinöz / eu nu sa chi chi / è'la ida / ha chattà la storta / las masdinas / piglia amo hoz schi fa dabsögn / statta bain / propcha bain / Dafatta fich bain
13. Remarcha: L'accord cul dativ nun es la regla. El po gnir fat in cas d'üna nüanza affectica.
- a. A quels tils n'haja dits meis parair.
b. Eu nu sa chi chi tilla ha quintada uschè grossas.
c. Nossa nona ans ha dat bels regals.
d. Barba Jon tils ha muossats las quantas chi'd es.
e. Sast tü perche ch'el ans ha cusgliadas.
f. Ella as sto avair ingionada, ...
15. a. mal la gula
c. ruot chomma
e. puoncha
- b. surchatschà il ravel
d. da büttar sü e diarrea
f. dschelà

g. ha missa our d'lö	h. tuoss chanina
i. pizch	k. gialdüm

- 16. a.** Ün'oculista es üna duonna chi'd es meidi specialisà per problems medicinics chi regardan ils ögls.
- b.** Ün ortoped es ün meidi chi s'ha specialisà per trattar defets in connex cul apparat da locomozion.
- c.** Ün chirurg es ün meidi specialisà per trattar malatias tras intervenziuns operativas.
- d.** Ün'internista es üna duonna chi ha stübgia medicina e chi s'ha specialisada per trattar malatias internas.
- e.** Ün generalist es ün meidi chi s'occupa da tuot ils problems da sandà dad üna paziainta o dad ün paziaint. Sch'el chatta cha quai fetscha dabsögn trametta'l a la paziainta o al paziaint pro üna specialista o pro ün specialist.
- f.** Üna veterinaria es üna duonna chi ha stübgia medicina veterinaria e chi tratta malatias dal muvel gross e da bes-chas pitschnas.
- g.** Üna ginecologa es üna duonna chi ha stübgia medicina e chi s'ha specialisada sün malatias da duonnas.
- h.** Ün cardiolog es ün meidi chi s'ha specialisà sün malatias dal cour.
- i.** Üna psichiatra es üna duonna chi ha stübgia medicina e chi s'ha specialisada sün disturbis da l'anim.
- k.** Ün pediater es ün meidi chi s'ha specialisà sün malatias d'uffants.

20

I. a. ha fat	b. ha pudü / ha stuvü
c. es il meidi gnü	d. ha dit
e. es stat	f. sun rivats / hana (variante: han els) fat
II. a. chantöz	b. briclöz
c. cloccöz	d. masdinöz
e. sbeclöz	
III. a. ha ruot	b. ed ha stort
c. metta our d'lö	d. ün pizch
e. surchatschà	

Cudesch d'exercizis

RIVAR: rivet / rivettast / rivettan / rivettat / rivettan

VENDER: vendet / vendettast / vendet / vendettan / vendettan

GIODAIR: giodet / giodet / giodettan / giodettat / giodettan

PARTIR: partit / partittast / partit / partittan / partittat

ESSER: füttast / füt / füttan / füttat / füttan

DAR: det / dettast / det / dettan / dettan

FAR: fet / fettast / fettan / fettat / fettan

IR: (Anmerkung: die Form ‚gettan‘ ist in der Tabelle fälschlicherweise in der Kolonne vus

aufgeführt. Selbstverständlich gehört sie in in die Kolonne nus) get / gettast / get / gettat / gettan

STAR: stet / stettast / stet / stettan / stettat / stettan

GNIR: gnittast / gnit / gnittan / gnittat / gnittan

VERER: vezzet / vezzettast / vezzettan / vezzettat / vezzettan

2. a. da la quarta persuna dal preschaint
 b. **-ain:** -et / -ettast / -et / -ettan / -ettat /
 -ettan / **-in:** -it / -ittast / -it / -ittan / -ittat / ittan /
3. Anmerkung: Die Rechtschreibung dieser Übung entspricht dem Text in der engadinerromanischen Bibel aus dem Jahr 1953. avaiva / dschet / partit / ramasset / partit / sguazzet / avaiva / gnit / cumanzet / get / s'attachet / tramettet / magliaivan / daiva / dschet / stet / get / eira / vezzet / laschet / cuorrit / abratschet / bütschet / dschet / dschet / cumanzettan
4. staiva / vaivan / vaiva / ha Maria tut / es ida / ha'la vis / s'ha'la sgobada / ha'la trat / manaiva / es ida giò / s'ha la falla serrada / nun es plü statta buna / esa restà / es rivada / ha'la cumanzà / vaiva / s'ha inaccorta / stuvaiva / ha dat / ris-chaiva / tremblaiva / ha Elisabetta Travers dit / sun passats / ha fat / vaivan / vezzaiva / d'eira / d'eira / vaiva / staivan / vezzaiva / gnivan / d'eiran / ha Maria provà / nun es stat / ha'la stuvü
5. el m'ha tramissa – el m'ha fat ir / eu sun rafradi – eu n'ha dafraid / el nu cumporta – el nu tegna oura / tuot il pussibel – da las tuottas / ün pa sco chi vain – ün pa a la buna / tû hast radschun – tû nun hast tüert / ella nun ha ingüna fiduzcha – ella nu's fida per nöglia / inclegiast – chapischast / sco chi tocca – inandret / eu scriv sü – eu not (Variante: eu tegn nota)
6. serrar – drivir / furtünà – disfurtünà / dutsch – asch / precaut – curaschus, perguajà, temerari / posà oura – stanguel mort / s'indurmanzar – as sdasdar, as sdruagliar / invlidar – tgnair adimaint / scumandar – permetter / sezzet giò – star sü / manzögna – vardà / l'on passà – l'on chi vain / risposta – dumonda / scusgliar – cusgliar / sgürezza – malsgürezza
7. a. quellas pennas dal tonder (Variante: dal diemper)
 b. exercitar e repeter adüna darcheu la listessa passada
 c. las prunas da palperis
 d. cuschina a la svelta
 e. quistas schmaladidas muos-chas
 f. co chi tramplunan
8. a. nu s'ha amo petnada
 b. s'han fermats / hana pudü
 c. s'haja laschada
 d. nu s'han ris-chats
 e. tils han dat
 f. nu s'ha laschada
 g. I m'ha parü (feminin: parüda) / nun hast tut / t'ha dat (feminin: datta)
 h. I m'es gnü
 8i. es ida / hana trattada /
9. a. saja
 b. saja
 c. haja
 d. n'ha
 e. vögliä / fa / güda
 f. stopcha (Variante: stögliä)
 g. es (Variante: saja)
 h. sun
 i. possa / vegna (Variante: gnia)

10.1 Id ha adüna darcheu dat persunas .... / **10.2** Ün guaridur cun plantas fich renomnà ... / **10.3** sch'ün „paziaint“ gniva pro meis bap .... / **10.4** E cun sia pazienza sainza fin ... **10.5** A mai dschaiva'l: ... / **10. 6** Noss meidis dal pajais .... / **10.7** Quista parantella tanter plantas ed umans ... / **10.8** Eu chat cha'ls umans sumaglian a las plantas ... / **10. 9** La chaminella romana ... / **10.10** O il vendschatössi ... / **10.11** O il tigl ... **10.12** S'inclegia cha'l umans .... **10.13** Sch'eu di: ...

- 10.** **a.** sainza fin – infinita **b.** Eu chat – eu sun da l'avis
c. Eu am dost – Eu nu sun d'accord ... **d.** Il möd da viver ed il corp sun per Messegué duos chosas chi van üna in tschella.

Lecziun 19

Cudesch principal

3. a. dormigliun
b. mamvagliera
c. objectiva / positiva pel clima da lavur
d. cun preschantar avertamaing quai chi's resainta
4. a. stupends – fich bels
b. tscheruna / la glüna culs pizs amunt
c. tscherchar – provar
d. vainchequatter – la fotta
e. eu splintr – eu püf
f. per main da che – adüna darcheu
g. nu tolerescha – nun accepta
h. ha fadia / ha problems
i. stupend – fich bun
k. schmalajats plans / plans dal tonder
5. amiaivel – impertinent / disturbar – laschar cun pos / motiv valabel – s-chüsa marscha / star sü – ir in let / crescher – chalar / autarc – dependent / star sü – sezzer giò, as tschantar / agrar, rural – urban, citadin / tscheruna – bella tschera / as sdruagliar – s'indurmanzar / pachific – seccà / furtüna – disfurtüna / discuorrer – taschair / fallà – güst / fingià – pür
8. a. La bunura, cur cha no eschan stats sü, giaina a cuorrer. / La bunura cur cha no d'eiran stats sü, giaivna a cuorrer.
b. Il mardi e la gövgia, davo ch'ella ha tschnà va'la a Scuol a nodar. / Il mardi e la gövgia davo ch'ella vaiva tschnà, giaiv'la a Scuol a nodar.
c. A mezdi, cur cha tuots han mangià, vegna (varianta: vegn eu) a far ün sönin. / A mezdi, cur cha tuots vaivan mangià, giaiva (varianta: giaiva eu) a far ün sönin.
d. Cur ch'ella es statta in viadi, quinta Martina tuot per lung e per larg. / Cur ch'ella d'eira statta in viadi, quintaiva Martina tuot per lung e per larg.
e. La saira, cur chi han guadagnà üna partida da hockey, fana üna bella festa. / La saira, cur chi vaivan guadagnà üna partida da hockey, faivna üna bella festa.
f. Cur cha no vain fini la prouva da teater, staina a tramagl amo fin tardezzas. / Cur cha no vaivan fini la prouva da teater, stainva a tramagl amo fin tardezzas.
g. Cur cha Sara ha surgni quai ch'ella voul, è'la quieta e tascha. / Cur cha Sara vaiva surgni quai ch'ella laiva, d'eir'la quieta e taschaiva.
9. a. Davo chi vaivan fini la lavur, faivna pel solit amo ün bel gir cul velo.
b. Che hast fat, davo cha tü est tuornà da l'Ingalterra?
c. Sast tü quantas jadas ch'el ha müdà piazza, davo ch'el s'ha specialisà sün applicaziun da software?
d. Davo ch'ella vaiva fat il jass e pers il gö, vaiv'la per üna tera pezza la glüna culs pizs amunt.
e. Davo cha no (varianta: nus) vaivan mangià, schi d'eira bun'ora, giaivna amo üna pezza cull'assavela.
f. Nun esa ch'eu n'ha radschun: davo cha vo eschat its a star a Turich, passantaivat (varianta: passantais) las vacanzas adüna in Engiadina.
g. Ella nu laiva plü savair novas dad ir cul töf, davo cha seis ami es disgrazchà sün üna gita in Italia.
11. a. varà invlidà
b. sarà statta
c. I varan dat
d. No (varianta: nus) varan gnü
e. Vo (varianta: vus) sarat stats
f. sarà stat
g. saran rivats / varan decis

- 12.** a bunura / culs pizs amunt / Ma na na / Eu / adüna uschea / bunura / douvr meis temp / sdruagliar e per m'integrar / vögliar far / sun oramai / dormigliun / güda nöglia / schi s'es plü co amiaivel / I diavel porta / am fa lura / las vainchequatter / ch'eu nu m inaccordscha / tactica davart / quel / quella chi'd / amiaivla / quai nu
- 13.** a. n'haja gnü manzunà
c. ha gnü cumprà
e. ha gnü fat
g. vess gnü glivrà
- b. vaiva gnü vis
d. vain gnü dit
f. vess gnü scrit sü
h. varà gnü
- 14.**
- I.** a. vaiva fini
c. vaiva dudi
e. d'eira / stat
- b. vaivan tramiss / d'eira rivà
d. vaivan dit
f. d'eira / gnü
- II.** a. varan manchantà
c. sarà stat
e. saran stats
- b. varà vuglù
d. Vo (variante: vus) varat gnü
f. varà gnü
- III.** a. vaiva gnü dit
c. vaiva eu gnü let
e. No (variante: Nus) varan gnü bavü
g. vess gnü tramiss
- b. varà gnü scrit
d. I saran / stats partits
f. varà gnü invlidà

Cudesch d'exercizis

- 1.** ELS, ELLAS, I: varan dit / varan gnü dit / han dit
EL, ELLA: vaiva manzunà / varà gnü manzunà / ha manzunà
EU: vaiva dudi / varà dudi / varà gnü dudi
NO, NUS: vaivan vendü / varan vendü / vain vendü
TÜ: varast invlidà / varast gnü invlidà / hast invlidà
VO, VUS: vaivat inclet / varat gnü inclet / vaivat (Variante: vais) inclet
- 2.** a. El nu sarà stat
c. I sarà gnü
e. La batteria sarà statta s-chargiada
g. I varan suspais
- b. Ella varà durmi
d. I varan invlidà
f. Ella varà gnü
h. I varan müdà
- 3.** a. d'eira stat / vaiva gnü
c. vaiva gnü
e. vaivan passantà / vaivan tschüf
h. vaiva impromiss
- b. vaivan dit
d. vaivan scrit
g. vaiva / fat / vaiva gnü / d'eiran rivats
- 4.** a. Eu füss i be subit a star in Scozia, sch'eu vess chattà üna piazza chi'm plaschaiva.
b. No (Variante: nus) vessan cumprà quista chasa, scha no (Variante: nus) vessan gnü avuonda raps a disposiziun.
c. Scha vo (Variante: vus) vessat garanti cho vo (Variante: vus) hajat lavur per almain set ons, schi vessa fat müdada.
d. Rita füss ida schmalajà jent a verer quist film.
e. Sch'ella füss gnüda tschernüda sco manadra da l'affar, schi vessna fat üna gronda festa.
f. I vessan vendü l'hotel, schi vessan chattà ün cumprader.

- g.** Scha no (Variante: nus) füssan gnüts da far oura l'ingiavinera, schi vessna guadagnà üna fin d'eivna in ün hotel sü Segl.
- h.** Scha seis bap füss i a radunanza, schi, probabelmaing, as vess el agità a mort.
- 4.** guadagnaiva / ha'l ponderà / d'eira / s'interessaiva / es i / è'l i / ha pers / es stat / ha'l pensà / mancaivan / ha'l pudü / ha'l dat / ha vis / ha inclet / spordschaiva / ha gnü / ha pudü / vaiva / d'eira / es stat / vaiva (Variante: ha gnü) / fluriva / ha / cumanzà / ha fat / ha'l installà / d'eira (Variante: es stat) / ha'l invidà / sun stats (Variante: d'eiran) / d'eiran / es / dvantà / d'eira / d'eiran / sezzaivan / ha'l dumandà / han tut / ha'l fat / ha invidats / hana (Variante: han els) fat / mettaiva / ha'l pensà / ha gnü (Variante: vaiva) / sun tuornats / suna tuornats / pajan / ha'l (Variante: ha el) pers / mangiaivan / sezzaivan / manaiva / valaiva / i's vaivan inaccorts / gniva / han dimena decis / han preschantà / ha'l dit / tils ha'l drivi
- 5.1** CORDIALA / **5.2** ORIENTAR / **5.3** NOM / **5.4** CURA / **5.5** RINFORZÀ / **5.6** ACCLAMAR / **5.7** DOLURUSA / **5.8** IMAGINAR / **5.9** NOTIZCHA / Soluziun: *CONRADIN DE FLUGI*
- 6.**
a. gnivan / es stat	b. giaja
c. possa	d. haja
e. saja / haja	f. ha fat
g. es	
h. d'eira i / vegna (Variante: gnia) / possa / tocca	
i. sajan	k. hajan / d'eiran (Variante: füssan)
l. possa / saja / sajan	
- 7.**
- d'eira / ha / stuvü
  - es stat / es / tuornà
  - d'eiran partits
  - es stat / d'eira
  - vaiva / gnü / d'eira
  - han pudü / saja (Variante: d'eira) / s'ha sviluppà
  - vaiva tatlà / vaivan / ha'l reagi
  - d'eiran / s'hana dit (Variante: dits) / saja stat
  - hajan

Lecziun 20

Cudesch principal

2.
  - a. multilingual – chi discuorra plüssas linguas
  - b. etappa – fasa
  - c. interferenza – influenza chi fa cha construcziuns vegnan vertidas e surtuttas interas ed intrattas d'üna lingua in tschella
  - d. bilingual - chi discuorra duos linguas
  - e. germanisaziun – intudais-chamaint
  - f. tradiziunalmaing – da lönch innan
  - g. quadrilinguità – il Stadi svizzer recugnuoscha e chüra quatter linguas sco linguas nazionalas
  - h. mez linguistic – lingua per s'exprimer
  - i. integrar – far cha quai chi separa svanischa
  - k. promover – sustgnair cun tuotta forza
  - l. immigrant, -a – ün o üna chi vain dad oura nan in ün pajais, in üna cità, in ün cumün
  - m. utilità – chi ha seis sen e serva ad alch

- 4.1 pionier / 4.2 tatsch / 4.3 Silvester / 4.4 durmida / 4.5 agüz / 4.6 rafradi / 4.7 urban / 4.8 polivalenta / 4.9 libreria / 4.10 biblioteca / 4.11 sdun / 4.12 assa a vela / 4.13 nezza / 4.14 preferida, prediletta / 4.15 fraidüra / 4.16 zip e büttels / 4.17 l'arbiter / 4.18 svagliarin / 4.19 la planta dal pè / 4.20 respuondader

6.
  - a. Esser nu schmarisch'la quista culur. / Schmarir nu schmarisch'la quista culur.
  - b. Critichar critichna davorouda. / Esser critichna davorouda.
  - c. Svustrar svutrna daspö lönch per butia intuorn, ma cumprar nu cumprna nöglia.
  - d. Ma cusir nu cus'la jent.
  - e. Ballar nu ballna. / Esser nu ballna.
  - f. Esser è'l ün pover tamberlan.
  - g. Salüdar salüd'la be cur chi tilla plascha. / Esser salüd'la be cur chi tilla plascha.
  - h. Mangiar mangia'l tuot quai chi vain sün maisa. / Esser mangia'l tuot quai chi vain sün maisa.
  - i. Esser ha'l üna baja per tschient.

7. Eu sun dal listess / shampoo, cocktail eir OK / plets chi nu disturban. Es stat qua / tuot natüralmaing / „l'assavela“ / ed „assa“ vegnan dovrats / duos / quai nu'm para mal / Ma schi's pensa co cha / vita s'ha nüdata / noss cumüns / ultims ons / esa listess da star stut cha'l / es stat bun da s'adattar / tschertas expressiuns douvra / temp / da quai m algorda amo bain / giaiva cul / dschaiva cha seis cusdrin lavura pro la / mai para chi saja / magara lönch / cha'l / „viafier“ sun gnüts dovrats generalmaing

8.
  - a. No (varianta: nus) vain stuvü spettar per far il glatsch fin chi'd es gnü üna perioda da fraid.
  - b. Id es gnü blera glioud.
  - c. Id es restà amo trais gruppas
  - d. El ha giovà sia rolla chi d'eira ün plaschair. I paraiva propcha chi vegna sia ultima uretta.
  - e. gniva pro bod tuot la giuventüna
  - f. Quai es stat üna strapatschada. / Ma id ha fat plaschair.
  - g. Dumeng nun es stat bun da declerar co cha la disgrazcha es capitada.
  - h. es stat la resposta

9. perfecziun / pretender / svilup / infuormar / adöver / emetter / agüd / discussiun / derasar / concepziun / propuoner / disturbi / s'algordar / preparaziun, preparativs
10. a. 1. sursilvan / 2. sutsilvan / 3. surmiran / 4. puter / 5. vallader
12. a. dad (variante: d')
 c. a / da
 e. da / dad / a
 g. dad
 i. a
- b. dad
 d. a's
 f. a
 h. da / da / da
 k. a / da
13. portar – portada, port / derasar – derasaziun / discuter – discussiun / exprimer – expressiun / innovar – innovaziun / dürar – dürada / simplificaziun – simplifichar / publicaziun – publichar / impissamaint – pensar / guadogn – guadagnar / arcugnuschtscha – arcugnuoscher / administraziun – administrar
- 14.
- I. a. il respuondader
 c. immigrant / indigens
 e. urban
 g. predilet, preferi
- b. integraziun
 d. polivalenta
 f. l'adolescenza / la giuventüna
- II. a. Esser
 c. Far
 e. Dir
 g. Tadlar
- b. Esser
 d. cuschinar
 f. Capitar / (variante: Esser)
- III. a. a
 c. a / da
 e. da
- b. da / per
 d. a
 f. a / da

Cudesch d'exercizis

Anmerkung: Entscheidend für die Wortwahl ist der spontane Sprachgebrauch. Layout – acceptar / baby-sitter – acceptar / check-list – acceptar, evtl. glista da controlla / drink – impè da ,tour ün drink': baiver alch, baiver üna / show – acceptar / event – po gnir acceptà sper: evenimaint / shareholder-value – acceptar (lingua da l'economia) / sandwich – acceptar (dovrà da lönch innan) / half-pipe – evtl. mezza püpa

2. a. il tagliun – ün char chi ha roudas be davantvart / la nouda – il segn da la chasa, pon eir esser las inicialas dal nom dal patrun chà / il buonder – la schmaina da gnir a savair alch / il mulet – güzzacurtels, vagant / tretlar – toffar / ziplar – far giò gials – tagliar giò s-chalizzas / il buttatsch – il vainter / pover gross – pover pluffer
- b. Sco varianta linguistica socialmaing bassa e d'ün temp passà.
- c. verkaufen – vendiera – vender / denken – pensiera – pensar / gehen – chaminiera – chaminar / hangen – pendiera – pender / anstellen - impiegiera – impiegiar / Holzspäne wegschneiden (um dem Holz eine Form zu geben) – zipliera – ziplar
- d. La lecziun tratta la situaziun dal rumantsch in general, ma eir la convivenza tanter il rumantsch e'l tudais-ch aint il minchadi.

